

به یاد کمون پاریس!

به مناسبت 148 امین سالگرد کمون پاریس

(بخش سوم)

اقدامات کمون پاریس: دو ماه و یک دنیا دستاورد!

محسن ابراهیمی

ebrahimi1917@gmail.com

"به راستی هم که تغییرات انجام شده توسط کمون در پاریس معجزه آسا بود. گویی کمترین نشانی از آن پاریس هرزه دوره امپراتوری به چشم نمیخورد. این پاریس دیگر میعادگاه زمینداران بریتانیایی، مالکان ایرلندی هر گز شیی در ایرلند به سر نبرده، برده فروشان سابق و معامله چی های آمریکا، مالکان سابق رعایای وابسته به زمین روسی و نجبای ارانل اش، نبود. دیگر جسدی در سرخانه دیده نمیشد، شنیده نمیشد که در و پنجره خانه کسی را شبانه شکسته باشند، ..." (مارکس، جنگ داخلی در فرانسه)

فقط در صورتی میتوان به عمق و اهمیت اقدامات کمون پاریس پی برد که در نظر بگیریم کمون پاریس فقط دو ماه فرصت داشت. آن هم دو ماهی که شهر پاریس از یکطرف در محاصره ارتش پروس (امپراطوری آلمان) بود و از طرف دیگر زیر بمباران شدید ارتش مرتجعینی بود که قبلا از پاریس به ورسای عقب نشینی کرده بودند و پاریس را شبانه روز می کوبیدند.

در چنین شرایطی بود که کمون پاریس می بایست در عین حال هم در مقابل محاصره ارتش آلمان مقاومت میکرد، هم با بمباران شبانه روزی مرتجعین ورسای مقابله میکرد و هم به نیازهای انسانی یک شهر بزرگ قحطی زده پاسخ میداد و بالاخره در متن این آشفتگی نظامی و سیاسی و در هم ریختگی اقتصادی، اقدامات اصلاحی مهمی در عرصه های مختلف زندگی انجام میداد.

به این وضعیت باید اضافه کرد که "دولت دفاع ملی" (همان دولتی که به نام دفاع ملی وارد معاملات سیاسی با بیسمارک علیه مردم فرانسه و کمون پاریس شده بود)، وقتی به ورسای عقب نشینی میکرد تا میتواند امکانات مالی و لجستیکی و اداری و تخصصی شهر را با خود برده بود تا کموناردها را از همه امکانات اداره یک شهر محروم کند.

علیرغم این شرایط، اقدامات کمون پاریس در زمینه حقوق شهروندان آنچنان قدرتمند، برجسته، خیره کننده، شفاف، مبتکرانه و بی سابقه - آری نه کم سابقه بلکه بی سابقه - بود که تبلیغات خصمانه دشمنان طبقاتیش در مقابل آن رنگ می بازد.

من اینجا میخواهم خیلی کوتاه به اقدامات کمون به تفکیک بپردازم.

سیاسی:

اداره شورایی جامعه به جای حکومت بالای سر و در مقابل شهروندان

کمون پاریس اولین قیام کارگری نبود. در همه انقلابات جهان سرمایه داری پیش از کمون پاریس، کارگران حضور داشته اند اما هر بار بر دوش مبارزه کارگران، قدرت سیاسی به دست شاخه های مختلف خود طبقه سرمایه دار و احزابش افتاده است. امپراطوریهها و سلطنتها و جمهوریهایی مستقر شده اند که هر کدام به یک شکلی سلطه طبقاتی سرمایه بر کار و بر این اساس طبقه سرمایه دار بر کل جامعه را سازمان داده اند.

اما کمون پاریس اولین انقلاب کارگری بود که طی آن طبقه کارگر به همراه و در راس توده های محروم و اقشار خرده پا خود "قدرت سیاسی" را بدست گرفت و شکل تماما نوینی از مناسبات سیاسی میان شهروندان بوجود آورد.

کمون پاریس، در مقابل شکل "نماینده‌گی" تا آن مقطع شناخته شده، شکل جدیدی را "کشف" – شاید بهتر است بگوییم اختراع - و مستقر کرد.

- قبل از هر چیز خدمت نظام اجباری، ارتش و نیروی انتظامی را منحل اعلام کرد و به جایش نیروی مسلح مردمی را سازمان داد که در آن همه شهروندان می‌توانستند برای دوره ای حضور داشته باشند.
- به جای بوروکراسی عریض و طویل با مقامات پردرآمد که همچون انگل از شیر جانی جامعه – عملاً از ثروت خلق شده توسط کارگران – ارتزاق می‌کردند و به جامعه هم پاسخگو نبودند، کمون اداره جامعه را به یک امر ساده تبدیل کرد که همه می‌توانند در آن شرکت کنند. به جای الیت سیاسی ای که کاری جز سازمان دادن چپاول ثروت خلق شده توسط کارگران نداشت، خود همان کارگران و شهروندان اداره زندگیشان خود را بدست گرفتند.
- کمون اعلام کرد همه مسئولین اداره جامعه در همه عرصه های زندگی اقتصادی و سیاسی و آموزشی و فرهنگی و قضایی و نظامی باید انتخاب شوند و مهمتر از این – و این بسیار مهم است – هر لحظه قابل عزل توسط انتخاب کنندگان باشند.
- این یک ابتکار و نوآوری سیاسی بود که می‌توانست یک تضمین عملی در مقابل تبدیل شدن انتخاب شونده‌ها از مسئول در خدمت جامعه به مقامی بالای سر و در مقابل جامعه بوجود بیاورد.
- کمون حقوقهای کلان و درآمدهای متنوع جانبی مقامات (مثل رشوه و کمیسیون و پاداشهای کلان تحت عناوینی که عملاً ناظر بر هیچ مسئولیتی نبود) را لغو کرد و اعلام کرد که حقوق دریافتی هر مسئول منتخب نباید بالاتر از حقوق یک کارگر باشد.
- کمون با این ابتکار مانع تبدیل شدن مسئولیت نمایندگی در خدمت جامعه به یک مقام سیاسی پردرآمد در مقابل انتخاب کنندگان شد.

کمون با این دو اقدام ساده الگوی جدیدی در مقابل نظامهای تاکنونی پارلمانی ارائه داد. در نمایندگی نوع پارلمانی، نماینده عملاً از مردم مشروعیت می‌گرفت تا برای مدت طولانی همان مردم را از دخالت در تصمیمات مربوط به زندگیشان محروم کند. به جای آنها تصمیم بگیرد و در قبال تصمیماتش کسی نتواند تا چهار یا پنج سال سلب نمایندگی کند. به این ترتیب، نماینده عملاً برای مدت طولانی در مقابل انتخابات کنندگان "مصونیت پارلمانی" پیدا می‌کرد. الگوی کمون این امکان را فراهم کرد که شهروند انتخاب کننده هر لحظه متوجه شد نماینده اش خطا میکند و علیه منافعش تصمیم می‌گیرد، عزلش کند.

اقتصادی:

اقدامات کمون برای بهبود زندگی کارگران و اقشار محروم و پایمال شده

- **پایان دادن به جریمه کارگران!**
میدانیم که دستمزد بخش بسیار کوچکی از ثروت خلق شده توسط کارگران است که در شکل پول به کارگران برمیگردد تا خود و خانواده شان زنده بمانند و به سیکل تولید ارزش اضافی برای طبقه سرمایه دار برگردند. سرمایه داران همیشه تلاش کرده اند به انحاء مختلف از همین دستمزد هم دزدی کنند. در مقطع کمون پاریس، دست سرمایه داران باز بود تا به بهانه های مختلف کارگران

را جریمه کنند و بخشی از دستمزدشان را چپاول کنند. کمون به این تعرض و تعدی آشکار طبقه سرمایه دار نقطه پایان گذاشت.

● تعطیلی گروخانه ها!

تعداد زیادی از کارگران و اقشار خرده پا برای تامین نیازهای ابتدایی زندگیشان، وسایل و ابزار کار و هر امکانی که داشتند را در گروخانه ها به گرو می گذاشتند تا از خطر مرگ از گرسنگی رها شوند. گروخانه هایی که عملاً در نقش ابزاری برای اخاذی و خالی کردن جیب کارگران و محرومین عمل میکردند. کمون این گروخانه ها را تعرض به حقوق و حیثیت و حرمت شخصی کارگران و متناقض با حق کارکنان بر ابزار کار خود اعلام کرد و دستور داد همه این گرو خانه ها تعطیل شوند و همه اموال به گرو گذاشته شده در گروخانه ها و بانکهای رهنی آزاد شوند و به صاحبانشان برگردانده شوند.

● تعویق بدهیها و لغو بهره های نزولخواران بانکی!

جامعه سرمایه داری نه تنها تلاش میکند دستمزد کارگران را در پایین ترین سطح ممکن نگه دارد؛ نه تنها به همین دستمزد اعلام شده کارگران هم به طرق مختلف - از جمله جریمه - حمله میکند (در ایران البته همین دستمزدها را هم نمی پردازد)؛ بلکه به هزار شکل کارگران را بدهکار نظم حاکم نگه میدارد. کارگرانی که دستمزدشان کفاف زندگی خود و خانواده شان را نمیدهد، ناگزیر میشوند بدهکار بانکها و موسسات وام دهی سرمایه باشند؛ ناگزیر میشوند بخشی از دستمزد خود را در شکل بهره این وامها تحویل چپاولگران حاکم دهند تا ماه را به سرانجام برسانند. کمون دستور داد نه تنها سررسید کلیه بدهی ها تا سه سال دیگر به تعویق افتد بلکه همچنین بهره و نزول این بدهی ها هم تا سه سال دیگر لغو شود.

● کارگران حق دارند استراحت کنند!

نانواها در پاریس 1871 سمبل کار طولانی و مشقت بار و سخت بودند. کمون پاریس دستور داد کار شب نانواها باید ممنوع شود و عملاً در همان عمر کوتاهش به این رنج و مشقت نانوایان پایان داد.

● کار و تامین معیشت حق شهروندان و مسئولیت جامعه است!

در مقطع تشکیل کمون پاریس، پلیس و نیروهای سرکوب کنترل کاریابی را در دست داشتند. پلیس که رسماً و عملاً ارگان سرکوب شورشهای کارگری بود، در عین حال در نقش اداره کاریابی عمل میکرد. این نقش به پلیس محول شده بود چون دستش را برای جاسوسی و کنترل و سرکوب باز می گذاشت.

کمون پاریس "اداره کاریابی" را از کنترل پلیس و نیروهای سرکوب درآورد و به دست نمایندگان در شهرداریهای ناحیه های مختلف پاریس سپرد.

● دسترسی به مواد غذایی حق شهروندان است!

در حالیکه فقر و گرسنگی بیداد میکرد، در حالیکه گرسنگان شهر در محاصره نیروهای پروس از یکطرف و نیروهای ورسای از طرف دیگر ناگزیر بودن از حیواناتی مثل موش و گربه و سگ رفع گرسنگی کنند، انبارهای پر از مواد غذایی در کنترل محتکران سرمایه دار و غیرقابل دسترس بود. کمون درب انبارها را باز کرد و مواد غذایی انبار شده را مصادره کرد و در میان مردم گرسنه تقسیم کرد.

آزادیهای سیاسی:

حکومت ورسای یک نظام جاسوسی و کنترل و تفتیش عقاید وسیعی راه انداخته بود؛ مانع آزادیهای سیاسی مثل فعالیت تبلیغی و سیاسی و انتشار روزنامه و غیره میشد؛ دست ژاندارمهایش را برای سوزاندن و از بین بردن نشریات منتشر شده در پاریس بازگذاشته بود؛ نامه ها و پستهای رسیده از پاریس را کنترل میکرد؛ حتی مانع تجمع نمایندگان شهرهای مختلف در فرانسه میشد و کلا تا هر کجا دستش میرسید راههای تنفس سیاسی را می بست.

کمون پاریس که امکان عملی همه این اقدامات علیه روزنامه های دشمن را داشت، تا میتوانست از آن اجتناب کرد. تا آنجا که به شهروندان پاریس در محاصره مربوط است، دوران کوتاه حیات کمون پاریس سرشار از بحث و اظهار نظر و انتشار روزنامه و فعالیتهای سیاسی و بروز خلاقتهای سیاسی و ادبی بدون سانسور و ممیزی و تفتیش و کنترل فکری و سیاسی بود.

مقابله با اعدام:

صحنه به آتش کشیدن گیوتین در مقابل مجسمه ولتر

انقلاب کبیر بورژوایی فرانسه گیوتین را تحویل جامعه داد. دستگاهی که به مثابه بهترین ابزار قتل در خدمت کشتار به کار گرفته شد. انقلاب کارگری کمون پاریس این سمبل توحش سرمایه داری را به آتش کشید.

به ابتکار کمون این ماشین جنایت در میدان بزرگی از پاریس در مقابل مجسمه ولتر و در میان شور و شوق و شادی شهروندان سوزانده شد.

کمون با این کار شورانگیزش دست به تاریخی ترین اقدام علیه اعدام - قتل عمد دولتی - زد.

دست مذهب و کلیسا از زندگی عمومی کوتاه:

"کشیشها را به آرامش بازنشسته شدن و پرداختن به زندگی خصوصی برگرداندند، تا همانند پیشینیان خود یعنی حواریان، با اتکا به صدقات و نذورات مومنان معاش خود را بگذرانند." (مارکس، جنگ داخلی در فرانسه)

کمون مذهب و دین را امر تماما شخصی و خصوصی افراد اعلام کرد. دست دین و کلیسا را از نهادها و سازمانهای دولتی، از سیستم قضایی و آموزشی کوتاه کرد. برای تحقق این امر:

- هرگونه کمک مالی و هرگونه کمک دولتی به کلیسا ها و مقاصد مذهبی در هر شکل آن را ممنوع کرد.
- تمام اموال کلیساها که از چپاول ثروت جامعه بالا کشیده بودند و از قبلش به مالکین بزرگ تبدیل شده بودند را به نفع رفع نیازهای جامعه مصادره کرد.
- آموزش و پرورش و مدارس را از تسلط کلیسا و مذهب رها کرد. مقرر کرد که هر چیزی که به "حوزهی وجدان فردی تعلق دارد" (و البته اینجا مشخصا و اساسا دین مورد نظر است) باید از محیطهای آموزشی کنار گذاشته شوند. کمون دستور داد هرگونه نشانه، تصویر، دگم و دعای مذهبی از مدارس بیرون رانده شوند.
- کمون آموزش مجانی رها از دست درازی مذهب را حق ابتدایی همه شهروندان، مرد، کودک و پیر، فرانسوی و غیرفرانسوی، کارگر و غیر کارگراعلام کرد.

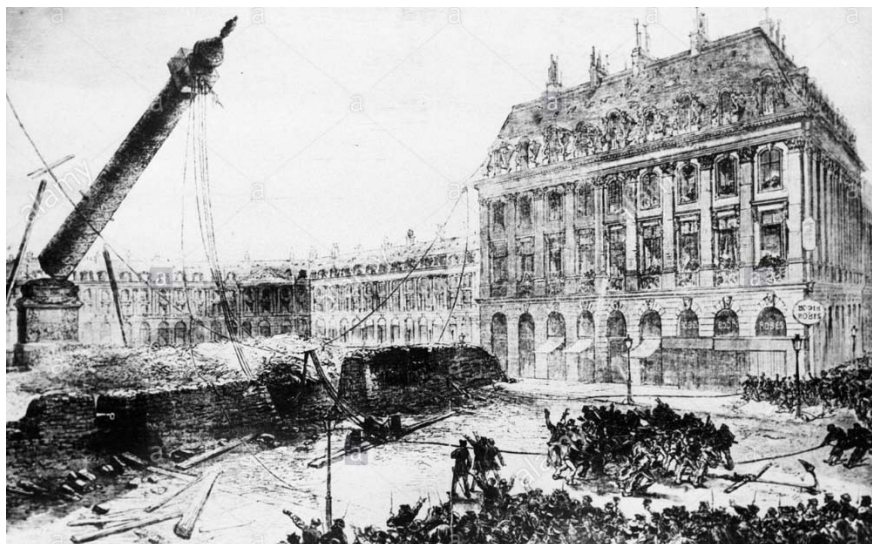
توجه کنید که بعد از 150 سال از کمون پاریس در خود همین فرانسه تازه استفاده از نشانه های مذهبی در مدارس ممنوع شده است. در کشورهای دیگر غرب حتی همین درجه از سکولاریسم کمون پاریس هم موجب حیرت و نگرانی محافل پارلمانی و دولتهای حاکم میشود. پارلمانهای به اصطلاح سکولار هنوز هم مشغول بحثهای کشف در باره این موضوع هستند که این نحوه برخورد به حضور مذهب در مدارس ممکن است به ریش و قباای مرتجعین اسلامی بر بخورد و امامان جماعت را آزرده خاطر کند!

- حضور و دخالت مذهب و مسیحیت و کلیسا را در سیستم قضایی و قانونگذاری، دادگستری و قضاوت ممنوع کرد.
- کمون پاریس برای رهایی از دخالت دین در زندگی عمومی مردم، به آموزش و مدارس اکتفا نکرد. سراغ یکی از مهمترین عرصه های زندگی اجتماعی رفت که مذهب آن را ملک طلق خود میدانست. کمون قانونگذاری و قوانین و قضاوت را از دست درازی مذهب مصون کرد. و میدانیم که این آن عرصه ای است که به خاطر حضور مسلط مذهب و کلیسا گسترده ترین جنایتها در حق توده های ستمدیده اعمال شده است.

- "محراب ندامت" را تخریب کرد.
- "محراب ندامت" دیگر چه اعجوبه ای است؟ "محراب ندامت" را سلطنت طلبان شکست خورده در انقلاب کبیر فرانسه برای استغفار و طلب آمرزش مردم از "گناه" اعدام لویی 16 ساخته بودند. در واقع "محراب ندامت" محلی بود برای انتقام سیاسی طبقه بورژوا از مردمی که علیه سلطنت لویی قیام کرده بودند.
- کمون با تخریب "محراب ندامت"، طبقه حاکم را از یک "امامزاده" تحقیر و خودشکنی و آزار سیاسی و روانی مردم محروم کرد.

اقدامات دیگر کمون:

- کمون مقرر کرد که به همسران جانباختگان "گارد ملی" (همان نیروی مسلح مردمی)، مستقل از اینکه در چه نوع رابطه ای قرار داشتند، مستمری پرداخت شود.
- از نظر کمون جامعه در قبال این همسران مسئول است و حق کنکاش در زندگیشان ندارد که آیا با همسرانشان ازدواج شرعی داشته اند یا هر نوع رابطه دیگر.
- کمون با این کارش در حقیقت حق و حقوق زنان در جامعه را از نوع رابطه با همسرانش جدا کرد و به این معنا رابطه خارج از ازدواج را با ازدواج همپراز اعلام کرد.
- کمون مقرر کرد برای کودکان جانباختگان تا 18 سالگی مستمری پرداخت شود. اینجا هم تصریح کرد که این حق قطعی کودکان است مستقل از اینکه این کودکان حاصل چه نوع رابطه ای - ازدواج یا رابطه ای خارج از ازدواج - باشند.
- توجه کمون به بازماندگان جنگ علیه ارتجاع متمرکز در ورسای، فقط مختص همسران و کودکان جانباختگان "گارد ملی" نبود.
- لیساکاره در کتاب "تاریخ کمون پاریس" سخنان رئیس دبیرخانه "نجات عمومی" را به خاطر میاورد که گزارش داده بود:
- "کمون برای 92 تن از همسران کسانی که مشغول کشتن ما هستند نان فرستاده است. زنان بیوه به هیچ حزبی تعلق ندارند. جمهوری برای همه درماندگان نان دارد و از همه یتیمان مراقبت میکند!!" باید در مقابل این درجه از انسانیت کمون پاریس و کموناردها کلاه از سر برداشت!
- کمون تلاشهایی را برای ایجاد نخستین مهد کودکها در کنار کارخانه ها در دستور قرار داد. در بعضی از شهرداریها تغذیه مجانی کودکان در مدارس آغاز شد.
- کمون به طور جدی به آموزش زنان و به ویژه تحصیل دختران توجه کرد. برای تضمین حسن اجرای این تصمیمات، کمیسیونهایی ایجاد کرد که همه اعضایش زن بودند.
- کمون در مقابل سری بودن تصمیمات قدرت حاکم، تصمیم گرفت اصل شفافیت را اجرا کند و برای اجرای آن همه اقدامات و گفته هایش را منتشر میکرد و شهروندان را در جریان همه نواقصش قرار میداد.
- کمون ستون و اندوم را بزیر کشید.

صحنه به زیر کشیدن ستون واندم – سمبل شوینیسیم امپراطوری ناپلئون بناپارت

ستون واندم را بورژوازی فرانسه از توپهای ذوب شده بعد از فتوحات ناپلئون در دهه اول قرن 19 برپا کرده بود. این ستون مظهر شوینیسیم، برتری طلبی و نفرت ملی نژادی امپراطوری ناپلئون بناپارت بود. کمون که خود را "جمهوری جهانی" اعلام کرده بود، این سمبل نژادپرستی و برتری و تحقیر ملی را بزیر کشید و افتخار اعلام برابری انسانها را نصیب خود کرد.

یک اقدام ویژه اقتصادی:

کمون پاریس یک قدم مهم در زمینه انتقال "مالکیت" ابزار تولید بدست کارگران و جامعه و اداره شورایی این کارخانه ها را برداشت. اعلام کرد لیست تمام کارخانه هایی که سرمایه داران و مالکینش یا فرار کرده اند و یا عمداً با هدف تخریب شرایط برای کمون کارخانه ها را تعطیل کرده اند آماده شود و همه آنها توسط کارگران متشکل در تعاونیها اداره شوند.

در باره این اقدام ویژه کمون در بخشهای بعدی تمرکز خواهیم کرد. همینجا کوتاه یادآوری میکنم که از نظر مارکس این اقدام کمون گامی بود که میتواند آنچنان تحول یابد که به سمت پایان دادن به نظام سرمایه داری پیش برود. لازم است در بخش پایانی این سلسله نوشته ها به این بحث بازگردیم.

جدا از دستاوردها و درسهای کمون پاریس برای جنبش کارگری و جنبش برای عدالت و آزادی و برابری که در بخش پایانی به آن خواهیم پرداخت، بحث مربوط به کمون پاریس ناقص خواهد بود اگر به دو جلوه بسیار مهم از دو ماه حضور کمون پاریس در زندگی مردم نپردازیم:

1. کمون و ناسیونالیسم. 2. کمون و خشونت.

هر دوی این موضوعات نشان دهنده دو دنیای عمیقاً متفاوت میان کمپ سرمایه داری از یکطرف و کمپ کارگران و کمون پاریس از طرف دیگر است.

اگر ورسای، محل تمرکز طبقه سرمایه دار فرانسه به رهبری تی یر، مظهر شوینیسم و ناسیونالیسم و خشونت و قساوت بود؛ پاریس کارگران و کمون پاریس مظهر عدالت، برابری، حقوق برابر شهروندان، جهانشمول بودن حق انسانها و در یک کلمه مظهرهایی بشریت از اسارت و نابرابری و خرافات مذهبی و ملی و غیره بود.

در دو بخش بعدی به کمون پاریس و ناسیونالیسم، کمون پاریس و خشونت و در بخش پایانی به درسهای کمون پاریس خواهیم پرداخت. *

ادامه دارد ...